

Таким чином, іспанський дискурс про соціальний захист дитинства у першій третині XX століття був зацентрований на питаннях визнання і забезпечення прав дітей, соціальної і педагогічної підтримки дитинства з боку громадянського суспільства та держави, обов'язковості шкільного навчання, солідарного ефекту соціального виховання та багатьох інших.

Карапуд І. А., Завацька Л. М.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЧИННИКІВ НА АДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

В Україні питання адаптації дітей з особливими освітніми потребами набуває особливої актуальності через впровадження інклюзивної освіти та реформування освітньої системи відповідно до міжнародних стандартів. Незважаючи на законодавчі ініціативи та розвиток ресурсної підтримки, багато шкіл досі не мають достатньої підготовки для роботи з такими дітьми, а рівень соціального прийняття їх у суспільстві залишається недостатнім.

Адаптація дітей з особливими освітніми потребами є одним із ключових викликів сучасної освіти, оскільки вона визначає рівень їхньої інтеграції у навчальне середовище та суспільство загалом. Соціальні та особистісні чинники безпосередньо впливають на цей процес: рівень інклюзії у суспільстві, підтримка родини, ставлення педагогів, а також типологічні, психологічні та особистісні характеристики дитини, такі як тип нервової системи, емоційна стійкість, рівень домагань, самооцінка і мотивація до навчання. Це створює додаткові бар'єри на шляху адаптації, що потребує всебічного аналізу та розробки дієвих підходів до подолання цих труднощів.

Саме тому дослідження цієї теми є важливим для розробки ефективних механізмів підтримки дітей з особливими освітніми потребами та створення умов для їхньої успішної адаптації.

Грунтовні теоретико-практичні дослідження проблеми адаптації дітей з особливими освітніми потребами базуються на сучасних психологічних, педагогічних та соціологічних підходах до вивчення розвитку особистості, соціальної інтеграції та інклюзивної освіти. Теоретичну основу дослідження становлять концепції соціальної адаптації (Еріксон Е., 1993; Мід Дж., 1967), теорії розвитку особистості (Піаже Ж., 2003; Роджерс К., 1991), а також дослідження інклюзивного навчання та психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Українські науковці, такі як А. Колупаєва (2023), Л. Прохоренко (2024) та О. Таранченко (2023), зробили значний внесок у розвиток теорії та практики інклюзивної освіти, досліджуючи методи соціальної адаптації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітнє середовище.

Вплив соціальних та особистісних чинників на адаптацію дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного середовища базується на комплексному підході, що поєднує соціокультурну, когнітивно-розвиткову та екологічну парадигми. Використовується системний аналіз, що дозволяє розглядати адаптацію дитини до інклюзивного середовища як процес взаємодії між її індивідуальними ресурсами (когнітивні особливості, емоційна стійкість, мотиваційна сфера) та середовищем (родина, школа, позашкільне середовище, громада).

Важливе значення має екологічна модель У. Бронфенбреннера (1979), яка пояснює, як різні рівні соціального оточення – мікро-, мезо-, макросередовище – впливають на адаптацію дитини. Також застосовуються принципи діяльнісного підходу, що підкреслює роль активної участі дитини у освітньому процесі та соціальній взаємодії. У рамках емпіричних досліджень використовуються методи спостереження, анкетування, психологічного тестування та інтерв'ювання для оцінки рівня адаптації, соціального включення та індивідуальних характеристик дитини.

Соціальні чинники є визначальними у процесі адаптації дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного середовища, оскільки вони формують рівень підтримки,

прийняття та можливості для інтеграції у соціальний та освітній простір. Родина, як найближче оточення, відіграє ключову роль: стиль виховання, рівень емоційної підтримки та взаємодія з батьками значною мірою впливають на здатність дитини адаптуватися до нових умов (Прохоренко Л., 2024). Діти, які отримують належну підтримку, легше долають труднощі у школі та знаходять спільну мову з однолітками, тоді як недостатня увага до їхніх потреб може ускладнювати процес соціальної адаптації (Бондар К., 2019).

Шкільне середовище також має велике значення. Розуміння та підтримка з боку педагогів, адаптація та модифікація освітніх програм, а також сприятливий мікроклімат у класі сприяють успішному включенню дитини у навчальний процес (Колупаєва А., Таранченко О., 2023). Крім того, рівень інклюзивності громади та суспільні стереотипи можуть як допомагати, так і перешкоджати соціальній інтеграції. Впровадження програм із формування толерантного ставлення значно підвищує шанси дитини на успішну адаптацію (Бондар К., 2019). Важливу роль відіграє соціальний та психолого-педагогічний супровід, зокрема підтримка психологів, соціальних педагогів і фахівців з інклюзивної освіти, які допомагають дитині розвивати соціальні навички, впевненість у собі та формувати позицію школяра.

Однак адаптація залежить не лише від зовнішніх умов, а й від індивідуальних особливостей дитини (Еріксон Е., 1993). Особистісні чинники, такі як рівень домагань, самооцінка, тривожність, емоційна стійкість, мотивація до навчання та комунікативні навички визначають те, як дитина реагує на труднощі та взаємодіє з оточенням (Мід Дж., 1967). Наприклад, висока самооцінка сприяє легшій адаптації, тоді як занижена може викликати страх перед новими ситуаціями (Роджерс К., 1991). Емоційна стійкість допомагає краще долати стрес, а розвинені соціальні навички сприяють швидшому налагодженню контактів з однолітками. Врахування цих аспектів у поєднанні з соціальними факторами дозволяє створити сприятливі умови для гармонійного розвитку та успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного середовища (Колупаєва А., Таранченко О., 2023).

Адаптація дітей з особливими освітніми потребами є складним процесом, у якому соціальні та особистісні чинники взаємодіють і визначають успішність інтеграції в освітнє середовище (Бронфенбреннер У., 1979). Соціальні умови – родина, школа, ставлення, оточення – впливають на самооцінку, рівень тривожності та мотивацію дитини. Підтримка сприяє впевненості та стійкості до стресу, тоді як ізоляція чи упереджене ставлення можуть викликати емоційні труднощі (Мід Дж., 1967).

Водночас особистісні ресурси дитини допомагають їй долати труднощі. Діти з розвиненими комунікативними навичками та емоційною стійкістю легше адаптуються навіть у менш сприятливих умовах. Проте повна компенсація соціальних бар'єрів лише за рахунок особистісних характеристик малоімовірна, тому ефективна адаптація можлива лише при поєднанні зовнішньої підтримки та розвитку внутрішніх ресурсів дитини (Піаже Ж., 1950).

Ефективна адаптація дітей з особливими освітніми потребами потребує комплексного підходу, що враховує як соціальні, так і особистісні аспекти розвитку. Вона має базуватися на методах соціальної інтеграції, психологічної підтримки, інклюзивного навчання та формування толерантного середовища (Колупасєва А., Таранченко О., 2023).

Соціальна інтеграція передбачає парні та групові форми навчання, спільні заходи, залучення тьюторів або асистентів для поступової адаптації дитини до шкільних вимог. Важливу роль відіграє психологічна підтримка як самої дитини, так і її батьків. Консультації фахівців допомагають опрацьовувати труднощі, розвивати емоційну стійкість та підвищувати самооцінку.

Інклюзивні методики, такі як диференційоване навчання, адаптовані програми та мультимедійні технології, сприяють рівним освітнім можливостям (Бондар К., 2019). Також необхідно формувати толерантне ставлення серед учнів і педагогів через просвітницькі заходи та тренінги. Комплексна реалізація цих підходів забезпечить гармонійний розвиток дітей з особливими освітніми потребами та їхню успішну адаптацію в суспільстві та інклюзивному середовищі (Піаже Ж., 1950).

Таким чином, адаптація дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного середовища є складним процесом, що залежить від поєднання соціальних і особистісних чинників. Аналіз наукових розвідок засвідчив, що ключовими аспектами адаптації є підтримка з боку родини, шкільного середовища та громади, а також індивідуальні особливості дитини, такі як рівень самооцінки, емоційна стійкість і комунікативні навички. Взаємодія цих чинників визначає успішність соціалізації та навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Комплексний підхід до адаптації передбачає створення інклюзивного освітнього середовища, застосування методів соціальної інтеграції, забезпечення психологічної підтримки та впровадження адаптованих освітніх програм. Важливим є також формування толерантного ставлення серед учнів і педагогів, що сприятиме подоланню бар'єрів у спілкуванні та сприйнятті дітей з особливими освітніми потребами.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері включають аналіз ефективності різних підходів до соціальної адаптації, удосконалення методів підтримки дітей з особливими освітніми потребами у навчальних закладах та вивчення впливу інклюзивної освіти на їхню довгострокову інтеграцію в суспільство. Реалізація цих напрямів сприятиме покращенню умов навчання, соціального розвитку, а відтак – адаптації дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного середовища, забезпечуючи їм рівні можливості для повноцінного життя.

Карпова І. Г.

ПРОБЛЕМИ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЧУТЛИВОЇ / КОНФЛІКТНО-ЧУТЛИВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Журналістика завжди була на передовому краї висвітлення актуальних проблем сучасності. Нинішня журналістика в Україні зіткнулася з цілою низкою політичних, економічних, військових, громадянських, культурних, екологічних та інших викликів, у першу чергу, пов'язаних із